

APTEEKKIEN ELÄKEKASSA

2017 TOIMINTAKERTOMUS

SISÄLTÖ

Hallituksen puheenjohtajan tervehdys.....	4
Toimintapiiri ja hallinto.....	6
Riskienhallinta.....	6
Toimintaympäristö.....	8
Tulevaisuuden näkymät.....	9
Eläkkeet.....	10
Eläkevastuut.....	10
Vakuutusmaksut.....	10
Maksutaso.....	10
Sijoitustoiminta.....	11
Vakavaraisuus.....	13
Tilinpäätöskäsitteitä.....	15
Tase.....	16
Tuloslaskelma.....	17
Tuloslaskelman liitetiedot.....	18
Tilintarkastuskertomus.....	21
Vertailulukuja.....	23

HENKILÖSTÖ

Hannu Hokka, toimitusjohtaja	(09) 6126 2711
Tommi Mäkelä, sijoituspäällikkö	(09) 6126 2713

TALOUS

Varpu Hyvönen, talouspäällikkö	(09) 6126 2715
Maija Huutonen, hallintoassistentti	(09) 6126 2719
Virpi Kannas, controller	(09) 6126 2731
Susanna Kuhta, laskenta-asiantuntija	(09) 6126 2714

ELÄKEVAKUUTUKSET

Sirpa Moilanen, eläkepäällikkö	(09) 6126 2723
Myrna Bergström, eläkeasiantuntija	(09) 6126 2741
Seija Ekström, vakuutusasiantuntija	(09) 6126 2742
Anniina Hämäläinen, eläkeasiantuntija	(09) 6126 2725
Susanna Jarsma, vakuutusasiantuntija	(09) 6126 2721
Pirjo Tuohimaa, vakuutusasiantuntija	(09) 6126 2734
Minna Riihikanto, eläkeasiantuntija	(09) 6126 2716

KIINTEISTÖT

Antti Jäntti, kiinteistöpäällikkö	(09) 6126 2732
Kirsti Mansikkamäki, isännöitsijä	(09) 6126 2733
Asuntojen vuokraus	(09) 6126 2733

APTEEKKIEN ELÄKEKASSA

Kalevankatu 13, 00100 HELSINKI

Puhelin (09) 6126 270

Faksi (09) 6126 2710

Sähköposti: etunimi.sukunimi@aekassa.fi

www.aekassa.fi

TIIVISTELMÄ TUNNUSLUVUISTA

	2017	2016
Vakuutusmaksutulo, 1 000 €	71 928	69 270
Maksetut eläkkeet ja muut korvaukset, 1 000 € ¹⁾	83 328	74 893
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin, 1 000 €	34 587	33 036
tuotto sitoutuneelle pääomalle, %	5,9	5,8
Liikevaihto, 1 000 €	97 924	95 887
Kokonaishoitokulut, 1 000 €	2 517	2 554
% liikevaihdosta	2,6	2,7
% TyEL-palkkasummasta ja YEL-työtulosta	0,6	0,6
Kokonaistulos, 1 000 €	9 255	12 816
Vastuovelka, 1 000 €	531 952	519 326
Vakavaraisuuspääoma, 1 000 € ²⁾	165 343	156 296
% vastuovelasta ^{3) 4)}	136,2	135,1
suhteessa vakavaraisuusrajaan	1,9	2,3
Eläkevarat, 1 000 € ³⁾	622 358	597 068
Tuloksen käyttö kannatusmaksujen alentamiseen (%) TyEL-palkkasummasta	0,1	1,9
TyEL-palkkasumma, 1 000 €	220 153	219 731
YEL-työtulosumma, 1 000 €	73 551	74 812
TyEL-vakuutuksenottajia	621	618
TyEL-vakuutettuja	7 399	7 582
YEL-vakuutuksenottajia	680	676
Eläkkeensaajia	4 919	4 859

- 1) Vastaa tuloslaskelman erää maksetut korvaukset.
- 2) Laskettuna kunakin ajankohtana voimassa olleiden säästöjen mukaisesti (vastaava periaate koskee myös muita vakavaraisuustunnuslukuja).
- 3) STM asetuksen (1336/2002) 13 §:n 11 kohdan mukainen vastuovelka/eläkevastuu + vakavaraisuuspääoma. 2016 asti vastuovelka/eläkevastuu + arvostuserot.
- 4) Esitetään kaikki vuodet uudessa esitysmuodossa.

Apteekkien Eläkekassa on perustettu vuonna 1864. Vuosi 2017 on eläkekassan 154. toimintavuosi. Apteekkien Eläkekassa vastaa Suomen yksityisapteekkien eläke- vakuuttamisesta. Eläkekassa hoitaa sekä työntekijän eläkelain (TyEL) että yrittäjän eläkelain (YEL) mukaista vakuutustoimintaa.

Virallinen tasekirja on nähtävissä toimistossamme: Kalevankatu 13, 00100 Helsinki.

HALLITUKSEN PUHEENJOHTAJAN TERVEHDYS

APTEEKKIEN ELÄKEKASSAN 154. toimintavuotta leimasi maailmantalouden kasvu ja matala inflaatio, vuoden 2017 alusta voimaan astunut eläkeuudistus, uusi vakavaraisuuslaki sekä muita säädösmuutoksia. Riskienhallinnan osalta eläkekassa laati ensimmäistä kertaa riski- ja vakavaraisuusarvio ORSA:n, joka korvaa aikaisempaa riskienhallintasäännöstöä. Panostus työhyvinvoinnin edistämiseen jatkui aktiivisella koulutuksella sekä vuoden 2017 alusta aloitetulla neuvontapalvelulla. Esitys uudeksi eläkesäätiö- ja eläkekassalaiksi valmistui vuoden 2017 alussa, mutta sen jälkeen lainvalmistelu on jäänyt jumiin.

YHTIÖIDEN VAHVA TULOSKEHITYS ja kuluttajien vahva luottamus, varsinkin Yhdysvalloissa ja Euroopassa, toi mukanaan kasvua ja osakemarkkinoilla nähtiin kovaa nousua. Poliittisen riskin rooli on jatkunut merkittävänä sijoitusmarkkinoilla. Eläkekassa onkin tietoisesti vähentänyt sijoitusten riskiä, joka oli alemmalla tasolla kuin TyEL-laitoksilla keskimäärin. Nousujohtoisen vuoden jälkeen eläkekassan sijoitustuotoksi tuli 5,9%, joka oli matalampi kuin eläkeyhtiöiden keskimääräinen tuotto. Kaikkien omaisuuslajien (osake, korko, kiinteistö, muut) tuotto oli positiivinen.

ELÄKEKASSAN SIOJITUSOMAISUUS OLI vuoden lopussa käyvin arvoin 617 (vuonna 2016: 596) miljoonaa euroa ja sijoitusriskejä tasaava vakavaraisuuspääoma oli ennätystasolla 165,3 miljoonaa euroa (156,3). Vakavaraisuusaste säilyi erinomaisella 136,2 (135,1) prosentin tasolla. Eläkevakuutusyhtiöiden keskimääräinen vakavaraisuus oli 127,7 prosenttia.

”Ensimmäinen kokonainen vuoteni hallituksen puheenjohtajana on ollut työntäyteinen kaikille, sekä eläkekassan henkilökunnalle että hallitukselle. Vuoden aikana on viety läpi monta sekä pienempää että isompaa uudistusta. Kaikessa toiminnassa on näkynyt suurta sitoutuneisuutta ja onnistuminen on ollut sen mukaista.”

KASSAN PITKÄJÄNTEISENÄ TAVOITTEENA on ollut vakavaraisuuspääoman kartuttaminen siirtämällä osa tuloksesta lisävakuutusvastuuseen ja käyttämällä osa tuloksesta kannattajaosakaiden maksujen kilpailukykyiseen hyvitykseen. Vuosina 2013–2017 hyvitykset ovat olleet yhteensä 11,5 miljoonaa euroa. Tilikautena annettiin hyvityksiä 1,8 (2,9) miljoonaa euroa ja lisävakuutusvastuuta lisättiin 9 miljoonalla eurolla. Lopullinen B-osaston keskimääräinen kannatusmaksuprosentti oli 17,8. Työntekijöiden maksuosuus oli keskimäärin 6,5%. Kannatusmaksut ovat pysyneet alemmalla tasolla kuin pientyöntäjillä keskimäärin.

KIINTEISTÖSIJOITUSTEN OSUUS ELÄKEKASSAN sijoitussalkusta oli 23,7 (24,8) prosenttia. Oulun Limingantullissa hankittiin osuus uudesta toimistorakennuksesta ja Pasilan vuokratiloihin eteni hyvin aikataulussa. Kiinteistöalkusta suoria sijoituksia oli 50,1% ja loput listaamattomia kiinteistörahasto-omistuksia. Asuinkerrostalotontti-rahastoissa oli 22,7% koko kiinteistöomaisuudesta.

ELÄKEPÄÄTÖKSIÄ ANNETTIIN VUODEN aikana 650 (616) kappaletta ja eläkkeensaajien määrä oli vuoden lopussa 4919 (+ 1,2%). Uusien alkaneiden työkyvyttömyyseläkkeiden määrä pysyi edelleen alle 50:ssä. Uuden eläkelain mukaisia osittaisia varhennettuja vanhuuseläkkeitä (OVE) myönnettiin vuonna 2017 yhteensä 24 kappaletta. Eläkkeitä ja muita korvauksia maksettiin 90,5 miljoonaa euroa (86,7), joista vakuutusmaksutuloilla katettiin 71,9 miljoonaa euroa (69,3). Vanhuuseläkkeelle siirryttiin toimintapiirissä olevien yrittäjien osalta keskimäärin 65,9 ja työn-

tekijöiden osalta 64,3 vuoden iässä. Kaikkien eläkkeiden osalta yhteinen keskiarvo eläköitymisialle oli 62,4 eli selvästi yli valtakunnallisen luvun.

ELÄKEKASSA TUKI ALAN työhyvinvointia mm. alueellisilla ja vakuutettuja kiinnostavilla Työhyvinvointikortti-koulutuskiertoilla. Tavoitteena on edistää suunnitelmallista, yhteistoinnilla toteutettavaa työhyvinvointitoimintaa apteekkeissa. Koulutuksista saatu palaute on ollut kautta linjan positiivista. Myös uusi neuvontapalvelu sai hyvän vastaanoton.

VUODEN 2017 LOPPUPUOLELLA aloitettiin uuden henkilöstön kannustinjärjestelmän suunnittelu. Tämä koko henkilökuntaa koskeva järjestelmä otetaan käyttöön tämän vuoden aikana.

ENSIMMÄINEN KOKONAINEN VUOTENI hallituksen puheenjohtajana on ollut työntäyteinen kaikille, sekä eläkekassan henkilökunnalle että hallitukselle. Vuoden aikana on viety läpi monta sekä pienempää että isompaa uudistusta. Kaikessa toiminnassa on näkynyt suurta sitoutuneisuutta ja onnistuminen on ollut sen mukaista.

HALUAN ESITTÄÄ SUURET kiitokset eläkekassan hallituksen jäsenille, toimitusjohtajalle ja koko eläkekassan henkilökunnalle hyvin tehdystä työstä vuonna 2017.

Kauniaisissa 27.3.2018
Anders Karlsson

ETUUEDET JA TOIMINTAPIIRI

Apteekkien Eläkekassa hoitaa Suomen yksityisapteekkien työntekijän eläkelain (TyEL) ja yrittäjän eläkelain (YEL) mukaista eläketurvaa.

Eläkekassan toiminta on jaettu kahteen osastoon:

- Työntekijän eläkelain mukaista peruseläketurvaa hoitavaan B-osastoon, johon kuuluvat kaikki kannattajaosakkaiden palveluksessa olevat työntekijät, joiden työsuhte on TyEL:n alainen.
- Yrittäjän peruseläketurvaa hoitavaan C-osastoon, johon kuuluvat apteekkarit ja heidän apteekkityössä avustavat perheenjäsenensä.

KANNATTAJAOSAKKAAT

Eläkekassan kannattajaosakkaita ovat Suomen Apteekkariliiton jäsenenä olevat yksityisapteekkien apteekkarit, Suomen Apteekkariliitto ja Suomen Farmasialiitto. Lisäksi kannattajaosakkaina on eräitä apteekkitoimintaan läheisesti liittyviä yrityksiä. Kannattajaosakkaita oli toimintavuoden päättyessä 621 (618 vuonna 2016).

TOIMINTAPIIRIIN KUULUVIEN LUKUMÄÄRÄ			
	31.12.2017	31.12.2016	Muutos
B-osasto	7 399	7 582	-183
C-osasto	680	676	4

KASSANKOKOUS

Varsinainen kassankokous pidettiin 26.4.2017. Kokouksessa käsiteltiin kassan sääntöjen 20 §:n mukaiset asiat.

Kokoukseen osallistui 8 kannattajaosakasta ja neljä kassan jäsentä. Valtakirjoilla oli lisäksi edustettuina 49 kannattajaosakasta ja 335 jäsentä. Kokouksen puheenjohtajana toimi apteekkineuvos Klaus Holttinen.

HALLINTO

Kassan hallituksen puheenjohtajana on toiminut apteekkari Anders Karlsson. Varapuheenjohtajana on toiminut farmaseutti Katja Tanska-

nen 26.4.2017 asti ja siitä lähtien työmarkkinajohtaja Jaana Meklin. Hallituksella oli toimintavuoden aikana kahdeksan kokousta. Hallituksen kokoonpano on varsinaisesta kassankokouksesta lähtien ollut viereisen sivun taulukon mukainen (suluissa toimikauden päättymisvuosi).

TYÖVALIOKUNTA

Hallituksen työvaliokunnan jäsenenä toimivat hallituksen puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, kassan toimitusjohtaja, sijoituspäällikkö ja talouspäällikkö. Työvaliokunnan tehtävänä on valmistella kassan hallitukselle esiteltäviä asioita ja hoitaa kassan sijoitustoimintaa hallituksen määrittelemän strategian mukaisesti.

HENKILÖSTÖ

Eläkekassan toimitusjohtajana on toiminut KTM Hannu Hokka ja varalla talouspäällikkö Varpu Hyvönen. Vuonna 2017 kassan palveluksessa oli keskimäärin 13,3 (13,7) henkilöä.

ASIAANTUNTIJAT

Eläkekassan vakuutusmatemaatikkona on toiminut Lauri Ojala, SHV, Porasto Oy:stä. Asiantuntijalääkäripalvelut ostetaan Porasto Oy:stä, jossa lausuntoja antavat LL, työterveyshuollon erikoislääkäri Otso Ervasti ja LL, työterveyshuollon erikoislääkäri Mikko Nykänen.

TILINTARKASTAJAT

Kassankokous valitsi eläkekassan vuoden 2017 tilejä ja hallintoa tarkastamaan Tilintarkastusyhteisö PricewaterhouseCoopers Oy:n, jossa vastuullisena tilintarkastajana toimii KHT Juha Wahlroos. Tilintarkastusyhteisön toimiessa tilintarkastajana ei varatilintarkastajaa nimetä.

RISKIENHALLINTA

Riskienhallinta on keskeinen osa sisäistä valvontaa. Sen tavoitteena on varmistaa, etteivät eläkekassan toimintaan tai toimintaympäristöön liittyvät riskit toteutuessaan aiheuta olennaisia taloudellisia tappioita, vaarana kassan toiminnan jatkuvuutta tai kassaan kohdistuvaa luottamusta.

Eläkekassalle on viime vuonna laadittu hallituksen vuosittain päivittämä riski- ja vakavarai-

APTEEKKIEN ELÄKEKASSAN HALLITUS

C-osaston jäsenten ja kassan kannattajaosakkaiden edustajat

VARSINAISET JÄSENET

Apteekkari
Anders Karlsson (2018)
Kauniainen

Apteekkari
Tommi Saarelainen (2019)
Ruokolahti

Apteekkari
Tuula Kiiskinen (2020)
Uusikaupunki

VARAJÄSENET

Apteekkari
Olli Sillantaka (2018)
Jyväskylä

Toimitusjohtaja
Merja Hirvonen (2019)
Rajamäki

Apteekkari
Risto Holma (2020)
Espoo

B-osaston jäsenten edustajat

VARSINAISET JÄSENET

Farmaseutti
Soili Rikkonen (2018)
Lempäälä

Farmaseutti
Katja Tanskanen (2019)
Ylämylly

Työmarkkinajohtaja
Jaana Meklin (2020)
Helsinki

VARAJÄSENET

Farmaseutti
Mirja Aaltonen (2018)
Helsinki

Farmaseuttinen johtaja
Riitta Uusi-Esko (2019)
Helsinki

Järjestöasiamies
Joonas Kopra (24.8.2017 asti)
Klaukkala

suusarvio ORSA (Own Risk and Solvency Assessment), joka yhdisti kassan aiemman riskienhallinnan säännösten. ORSA:ssa on analysoitu kokoavasti kaikki keskeiset toimintaan vaikuttavat riskit.

VASTUUT, VALVONTA JA ORGANISOINTI

Hallituksen ja toimitusjohtajan vastuulla olevan sisäisen valvonnan tavoitteena on varmistaa kassan strategisten ja operatiivisten tavoitteiden toteutuminen, toimintojen tehokkuus ja laatu sekä riskienhallinnan kattavuus. Keskeistä on turvata vakuutettujen, eläkkeensaajien ja kannattajaosakkaiden oikeudet kaikissa tilanteissa.

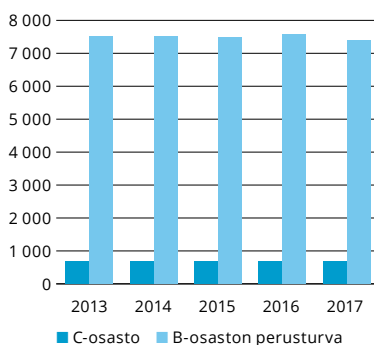
Kassan hallitus huolehtii eläkekassan hallinnosta ja toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä ja siten myös riskienhallinnan organisoinnista. Hallitus käsittelee riskienhallintaprosessia sekä arvioi sen ajantasaisuutta ja tehokkuutta.

RISKIENHALLINNAN PERIAATTEET

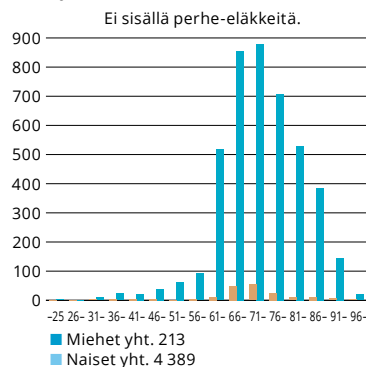
Riskienhallinnan ja riskien valinnan periaatteina kassassa ovat:

- riskinotto on yhteneväinen strategisten ja operatiivisten linjausten kanssa
- riskinotto ei vaaranna kassan toimintaa tai talouden vakautta
- määritettyjä riskirajoja noudatetaan
- riskien vaikutukset kyetään tunnistamaan
- kassan riskienhallinta on mahdollisimman ennakoivaa ja aktiivista

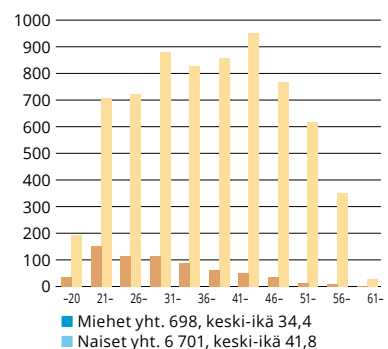
JÄSEMPIIRI
Lukumäärä 31.12.2017

ELÄKEKASSAN IKÄJAKAUMA
(TyEL + YEL) Lukumäärä 31.12.2017

JATKUVAT TYÖSUHTEET IKÄRYHMITÄIN
Lukumäärä 31.12.2017

TOIMINTAYMPÄRISTÖ

ELÄKEJÄRJESTELMÄ

Toimintavuoden alusta tuli voimaan laaja työeläkeuudistus, jonka tavoitteita ovat rahoituspohjan varmistaminen, riittävän eläketurvan aikaansaaminen ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden turvaaminen. Uudistuksella nostettiin yleistä vanhuuseläkeikää, poistettiin osa-aikaeläke ja muutettiin karttumia. Lisäksi otettiin käyttöön kaksi uutta eläkelajia; Osittainen varhennettu vanhuuseläke (OVE) ja työuraeläke. Muutokseen on valmistauduttu kattavasti ja uusi säännöstö on omaksuttu ongelmitta.

Myös laaja työeläkevarojen sijoittamista ja varojen hallintaa koskeva vakavaraisuus uudistus astui voimaan. Uudessa vakavaraisuusmallissa eläkelaitokset arvioivat ja mittaavat sijoitusriskejä entistä tarkemmin. Eläkelaitoksen toimintaa määrittävä vakavaraisuuspääomavaatimus määräytyy kuhunkin sijoitukseen liittyvän riskitekijöiden osoittaman pääomavaateen perusteella. Kokemukset uudesta vakavaraisuusmallista ja siihen liittyvästä riskien tunnistamisesta ovat pääosin myönteisiä.

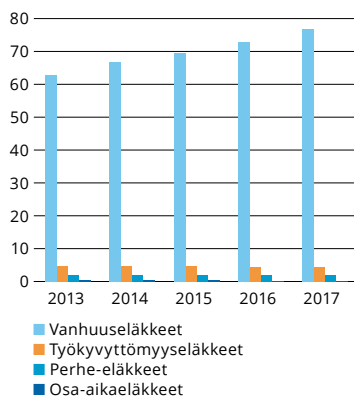
Eläkeuudistukseen liittyvä osaketuottosidonnan lisävakuutusvastuu oli viime vuonna 15 prosenttia. Osaketuottosidonnan nostolla halutaan nostaa eläkelaitosten osakepainoja. Sen ylärajaksi on määritetty 65 prosenttia työeläkelaitoksen sijoitussalkusta. Lisäksi täydennyskertoimen kaavaa on muutettu ja täydennyskerroin lasketaan jatkossa vakavaraisuuspääomasta vähentämättä tasoitusmäärää. Vuonna 2018 tehtäväksi

lisärahoitustien määräksi on vahvistettu 1,5 prosenttia palkkasummasta.

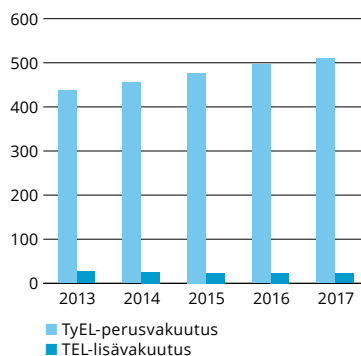
Toimintavuonna valmisteltiin tulotietojärjestelmää koskeva laki. Palkka- ja muut vastaavat tulot merkitään verohallinnon tulorekisteriyksikön ylläpitämään valtakunnalliseen tulorekisteriin 1.1.2019 alkaen. Eläke-etuudet merkitään rekisteriin 1.1.2020 alkaen. Tulorekisterillä korvataan nykyisiin työ- ja palvelussuhteisiin liittyvät erilaiset ilmoitus- ja tiedonantovelvollisuudet ja yhtenäistetään eri tahoille ja viranomaisille annetut tiedot ja aikataulut. Lakihaikkeen keskeinen tavoite oli työnantajien palkka- ja taloushallinnon tehtävien keventäminen, mutta reaaliaikainen tulorekisteri auttaneen myös harmaan talouden torjunnassa. Se luo pohjaa myös erilaisten sosiaalietuuksien yhteensovittamiselle ja reaaliaikaiselle verotukselle. Laki edellyttää merkittäviä muutoksia järjestelmiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö valmisteli ehdotuksen esitykseksi uudeksi eläkesäätiö- ja eläkessalaksi helmikuussa 2017. Valtioneuvoston yhteydessä toimiva lainsäädännön arviointineuvosto antoi lausuntonsa lakiehdotuksista 8.3.2017. Lausunnossa kiinnitettiin huomiota taloudellisten vaikutusarvioiden puuttumiseen, jotka edellytettiin niihin liitettäväksi. Arviointineuvoston mukaan hallituksen esityksestä eivät myöskään käy ilmi toimialan keskeiset piirteet eivätkä markkinoille tulon esteet. Taloudellisia ja muita vaikutusarvioita arviointineuvosto ehdotti teettäväksi yhteistyössä esimerkiksi Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ja valtiovarainministeriön asiantuntijoiden kanssa. Käytännössä

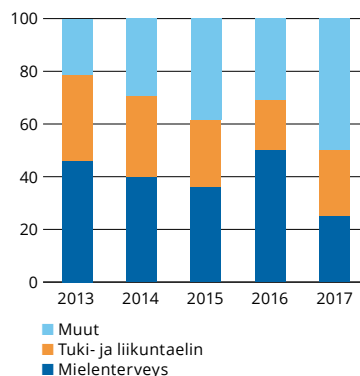
MAKSETUT PERUSELÄKKEET
(TyEL + YEL) Milj. €

VASTUUVELKA
Milj. €

MYÖNNETYT TYÖKYVYTTÖMYYS-
ELÄKKEET DIAGNOOSIN MUKAAN (%)

lainsäädännön arviointineuvoston lausunto jumiutti lakivalmistelun koko loppuvuodeksi ja prosessi vie ennakoitua enemmän aikaa.

Euroopan Unionin tietosuoja-asetus (2016/679) on suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä, joka tulee voimaan 25.5.2018. Tietosuoja-asetus edellyttää muutoksia työeläkelakeihin sekä henkilötieto- että julkisuuslakiin. Eläkelaitosten kanalta asetus edellyttää tarkennuksia henkilötietojen käsittelykäytäntöihin, mihin on kassassa valmistauduttu jo viime vuoden puolella. Se lisää henkilötietojen käsittelyn avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä vahvistaa rekisteröityjen oikeuksia. Keskeinen muutos aikaisempaan on, että eläkelaitoksen on aina pystyttävä osoittamaan, miten se on käytännössä varmistanut tietosuojajavelvollisuuksien toteutumisen omassa toiminnassaan, mikä tarkoittaa entistä tarkempaa dokumentaatiota. Lisäksi päivitetään palveluyritysten kanssa tehdyt sopimukset ja nimitetään tietosuojavastaava.

TYÖHYVINVOINTITOIMINTA

Apteekkiala on perinteisesti edistänyt kattavalla yhteistyöllä työkykyä ylläpitävää ja työhyvinvointia lisäävää toimintaa. Apteekkialan Työhyvinvointiryhmässä ovat eläkekassan lisäksi mukana Suomen Apteekkariliitto, Suomen Farmasialiitto, Palvelualojen ammattiliitto PAM, Apteekkien Työnantajaliitto ja Työturvallisuuskeskus. Ryhmän vetovastuu on eläkekassalla.

Vuonna 2017 jatkettiin syksyllä 2016 aloitettuja apteekkien henkilöstölle suunnattuja työhyvinvointikortti-koulutuksia kuudella tilaisuudella. Yhteistyössä Vakuutus kuntoutus VKK:n kanssa toteutettiin pilotti työkykykoordinaattori-palvelusta. Työkykykoordinaattori tarjoaa varhaisen vaiheen ohjausta ja tukea apteekkien

työnantajille sekä työntekijöille työelämän haasteissa. Palvelun avulla pystyttiin ohjaamaan ja rohkaisemaan haastavissa tilanteissa olevia löytämään ratkaisuja. Samalla onnistuttiin myös ohjaamaan ammatillisen kuntoutuksen piiriin sen tarpeessa olevia.

Kokeilu osoitti työkykykoordinaattoripalvelulle olevan kysyntää ja kun siitä saatiin hyvää palautetta asiakkailta, päätettiin jatkaa palvelua eläkekassan toimesta vuonna 2018.

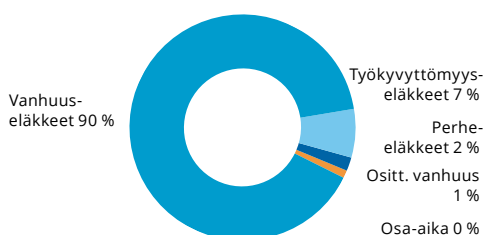
TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

Eläkelaitoksen vastuuvälille on asetettu tuottovaatimus, mikä koostuu kolmesta osasta; rahastokorosta, eläkevastuun täydennyskertoimesta ja osaketuottokertoimen perusteella laske- tusta osasta. Rahastokorko on kolme prosenttia. Täydennyskerroin perustuu eläkelaitosten keskimääräiseen vakavaraisuuteen. Mitä korkeampi on vakavaraisuus, sitä korkeampi on tuottovaatimus. Osaketuottokertoimen perusteella määräytyvä tuottovaatimus puolestaan perustuu siihen tuottoon, jonka eläkelaitokset keskimäärin saavat noteerattuihin osakkeisiin tekemistään sijoituksista. Jos osaketuotto on negatiivinen, tuottovaatimus laskee ja jos positiivinen, tuottovaatimus nousee.

ETK:n pitkän aikavälin reaalituotto-oletus työeläkevaroille on 3,5 prosenttia, mikä viime vuosina on pystytty saavuttamaan. Lähivuosina sen saavuttaminen on nousevien korkojen vuoksi haastavaa, mutta toisaalta kohentunut talouskasvu parantaa hajautetun sijoitussalkun tuotto- potentiaalia. Tuottovaatimuksen muodostuminen 2017:

Rahastokorko	3,0 %
Täydennyskerroin	1,4 %
Osaketuottokerroin	1,4 %
Yhteensä	5,8 %

ELÄKKEENSAAJAT ELÄKELAJEITTAIN
(TYEL + YEL) 2017

Eläkekassan hallitus vahvistaa vuosittain eläkekassan sijoitusallokaation siten, että tuotto- odotus on mahdollisimman korkea hallituksen asettaman riskitason puitteissa. Riskitaso riippuu eläkekassan vakavaraisuudesta. Hyvä sijoitus- tuotto edellyttää aina riskinottoa. Tuottotavoite asetetaan taloussuhdanteista riippuen riittävästi

vähimmäistavoitteen yläpuolelle eläkekassan kilpailukyvyyn säilyttämiseksi. Tavoitteena on keskimääräistä vakuutusyhtiötä parempi tuotto, jotta vakuutusmaksutaso voidaan pitää keskipitkällä tähtäimellä kilpailijoita alempana. Maksutasoon vaikuttaa merkittävästi myös alan työkyvyttömyysriski, jonka hallinnassa on apteekki-alalla viime vuosina onnistuttu.

ELÄKKEET

Vuonna 2017 Apteekkien Eläkekassa maksoi lakisääteisiä eläkkeitä ja muita korvauksia yhteensä 90,5 (86,7) miljoonaa euroa, joka oli 4,3 (3,6) prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Eläkepäätoiksi annettiin vuoden 2017 aikana yhteensä 650 (616) eli 34 enemmän kuin edellisenä vuonna. Eläkehakemuksia hylättiin 44 (44) kappaletta. Ennakkolaskelmia valmisteltiin 107 (169). Laskelmista 57 (58) prosenttia koski vanhuuseläkkeitä.

Eläkkeensaajia oli toimintavuoden päättyessä 4 919 (4 859) eli 60 enemmän (44) kuin edellisenä vuonna. Eläkkeensaajista 91,6 (91,5) prosenttia oli naisia.

ELÄKKEET JA KORVAUKSET

Myönnettyt (kpl)	2017	2016
------------------	------	------

LAKISÄÄTEISET ELÄKKEET

TyEL:n mukaiset (B-osasto)

Peruseläkkeet

Vanhuuseläkkeet	154	143
Työkyvyttömyyseläkkeet	38	34
Kuntoutusrahat ja -avustukset	16	6
Perhe-eläkkeet	13	11
Osa-aikaeläkkeet	1	19
Osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet	23	-

Lisäeläkkeet (TEL)

Vanhuuseläkkeet	90	84
Työkyvyttömyyseläkkeet	5	13
Perhe-eläkkeet	1	-

YEL:n mukaiset (C-osasto)

Peruseläkkeet

Vanhuuseläkkeet	39	40
Työkyvyttömyyseläkkeet	-	1
Perhe-eläkkeet	4	9
Osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet	1	-

Muut lakisääteiset korvaukset

Hautausavustukset	49	48
-------------------	----	----

ELÄKEVASTUUT

B-osaston eli TyEL-perusturvan vastuu oli 509,6 (495,9) miljoonaa euroa. TEL-lisäturvan vastuu oli 22,3 (23,4) miljoonaa euroa. Yhteensä B-osaston vastuu oli 531,9 (519,3) miljoonaa euroa, josta lisävakuutusvastuun muodossa olevaa puskuria oli 74,9 (65,9) miljoonaa euroa. Osaketuotto-sidonnaista lisävakuutusvastuuta (OLV), joka oli vuonna 2016 4,2 miljoonaa euroa positiivinen, kartutettiin 5,7 miljoonalla eurolla ja vuoden OLV:n lopun arvo oli 10,0 miljoonaa euroa. Vastuuvelka 531,9 miljoonaa euroa on katettu kokonaisuudessaan. Omaisuuden käypä arvo on 617,7 miljoonaa euroa.

YEL:n mukaisen C-osaston vastuuvelka oli 29,1 (52,6) tuhatta euroa. C-osastoon vastuuta muodostuu vain, jos kassalla on vakuutusmaksusaatavia.

VAKUUTUSMAKSUT

B-osaston eli TyEL:n vakuutusmaksutulo oli 53,5 (52,3) miljoonaa euroa ja C-osaston eli YEL:n maksutulo oli 18,4 (17,0) miljoonaa euroa.

B-osaston palkkasumma oli 220,2 (219,7) miljoonaa euroa, jossa oli nousua edelliseen vuoteen 0,2 prosenttia.

Eläkekassan eläkejärjestelmältä saama vastuunjakokorvaus vuonna 2017 oli TyEL:n osalta 3,0 (8,7) miljoonaa euroa ja YEL:n osalta 5,8 (3,8) miljoonaa euroa.

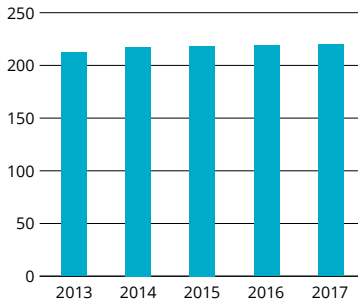
MAKSUTASO

Vuosien 2016 ja 2017 maksuprosentit olivat Apteekkien Eläkekassassa seuraavat:

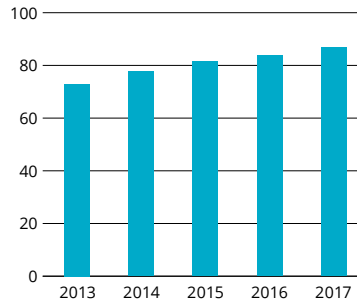
	2017	2016
B-osaston perusturva yhteensä	24,3 %	23,8 %
Työnantajan osuus	17,8 %	17,8 %
Työntekijän osuus	6,5 %	6,0 %

Vuodelle 2017 vahvistettu valtakunnallinen TyEL-maksutaso oli yrityksissä, joiden vuoden 2015 palkkasumma oli alle 2 044 500 euroa, ilman hyvityksiä ja tilapäistä alennusta 25,1 prosent-

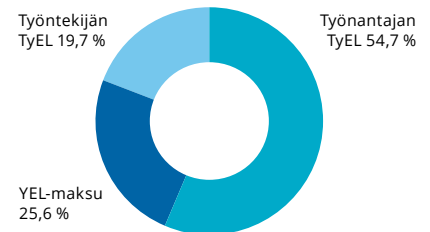
PALKKASUMMAT 2013–2017
Milj. €

MAKSETUT ELÄKKEET 2013–2017
Milj. €

VAKUUTUSMAKSUTULO 2017
yhteensä 71,9 milj. €

tia palkoista. Keskimääräinen yhtiöiden antama hyvitys oli 0,5 prosenttia. Työnantajan maksu yhtiössä oli 17,95 prosenttia. Vakuutusyhtiöiden tapaan laskettaessa eläkekassan antama hyvitys oli 0,8 (1,3) prosenttia palkoista. Yhteensä eläkekassan antama hyvitys oli 1,8 (2,9) miljoonaa euroa. Keskimääräisen työnantajan palkkasumma vuonna 2017 oli noin 354 500 euroa. Tällöin työnantajan saama hyvitys eläkekassasta oli 2 836 euroa ja 0,3 prosenttiyksikön ero yhtiöiden keskimääräiseen hyvitykseen 1 064 euroa. Vakuutettua kohden hyvitys oli 238 euroa.

Työntekijän TyEL-maksu oli 17–52 ja 63–67-vuotiaiden osalta (aiemmin alle 53-vuotiailta) 6,15 (5,7) prosenttia ja 53–62-vuotiailta (aiemmin vähintään 53-vuotiailta) 7,65 (7,2) prosenttia, mikä oli keskimäärin 6,5 (6,0) prosenttia.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö vahvistaa vuosittain YEL:n mukaisen vakuutusmaksuprosentin. Vuonna 2017 se oli 24,1 (23,6) prosenttia 18–52-vuotiailta ja 63–68-vuotiailta (aiemmin alle 53-vuotiailta) yrittäjiltä sekä 53–62-vuotiailta (aiemmin vähintään 53-vuotiailta) maksu oli 25,6 (25,1) prosenttia.

HOITOKULUT

Eläkekassan tuloslaskelman mukaiset hoitokulut, kun ne eivät liity sijoitustoimintaan, ovat ostettuihin atk- ja aktuaaripalveluihin, henkilöstön palkkaukseen ja toimiston muihin menoihin liittyviä kuluja. Sijoitustoimintaan liittyvät hallintokulut otetaan huomioon sijoitustoiminnan kuluina. Eläkekassan B-osaston hoitokulut olivat 1,9 (1,9) miljoonaa euroa. Ne olivat 0,65 (0,65) pro-

senttia lopullisen palkkasumman ja YEL -työtulsumman yhteismäärästä laskettuna.

SIOJITUSTOIMINTA

MARKKINAKATSAUS

Vuonna 2017 maailmantalouden kasvu oli vahvaa inflaation pysyessä matalalla tasolla. Erityisesti Yhdysvalloissa ja Euroopassa kasvu oli trendikasma nopeampaa, mikä oli lähinnä seurausta yhtiöiden vahvasta tuloskehityksestä edelliseen vuoteen verrattuna sekä kuluttajien vahvasta luottamuksesta tulevaan. Kehittyvissä maissa kasvu pysyi lähellä edellisen vuoden tasoja ollen kuitenkin absoluuttisesti edelleen länsimaita edellä. Vuoden aikana Kiinassa keskuspankki pyrki hillitsemään asuntojen hintojen nousua erityisesti pääkasvukeskuksissa, mutta negatiiviset vaikutukset talouskasvuun jäivät kuitenkin pieniksi.

Sijoitusmarkkinoilla vuoden aikana parhaiten tuottivat riskilliset omaisuuslajit, joita tukivat ympäri maailman koettu ripeä talouskasvu, yritystulosten kääntyminen positiiviseksi sekä merkittävien keskuspankkien ylläpitämä löysä rahapolitiikka. Keskuspankkipolitiikan seurauksena valtionlainojen korkotasoa pöyryi poikkeuksellisen matalana ja yrityslainojen riskillisät kaventuivat selvästi. Lisäksi tämän politiikan seurauksena sijoitusvirta ohjautui riskillisiin omaisuusluokkiin. Erityisen kovaa nousua nähtiin osakemarkkinoilla. Tuottokärkenä olivat kehittyvien markkinoiden osakkeet sekä sykliset sektorit läntisissä maissa sekä IT-sektori Yhdysvalloissa. Heikoiten vuoden aikana pääomaisuuslajien osalta tuottivat valtionlainsijoitukset Euroopassa.

SIJOITUSTOIMINNAN NETTOTUOTTO KÄYVIN ARVOIN	
	Tuotto-% sitoutuneelle pääomalle
Korkosijoitukset yhteensä	3,2
Lainasaamiset	8,0
Joukkovelkakirjalainat	4,8
Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset	-0,3
Osakesijoitukset yhteensä	9,7
Noteeratut osakkeet	10,2
Pääomasijoitukset	8,0
Noteeraamattomat osakkeet	1,9
Kiinteistösijoitukset yhteensä	4,3
Suorat kiinteistösijoitukset	5,1
Kiinteistösijoitusrahastot ja yhteissijoitukset	3,6
Muut sijoitukset	1,7
Hedge-rahastosijoitukset	1,7
Hyödykesijoitukset	1,4
Muut sijoitukset	0,0
Sijoitukset yhteensä	6,0
Sijoituslajeille kohdistamattomat tuotot, kulut ja liikekulut	-0,1
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvo	5,9

SIJOITUSTOIMINNAN TUOTTO- JA VOLATILITEETTIPROSENTIT 2013 – 2017					
	2017	2016	2015	2014	2013
Tuotto	5,9	5,8	4,6	6,4	9,2
Volatiliteetti	1,6	4,9	6,8	1,7	3,2

SIJOITUSTOIMINNAN NETTOTUOTTOERITTELY JA TULOS, 1 000 €		
	2017	2016
Suorat nettotuotot	15 647	13 291
Lainasaamiset	147	147
Joukkovelkakirjalainat	1 570	1 556
Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset	79	330
Osakkeet ja osuudet	7 718	3 175
Kiinteistösijoitukset	6 612	8 590
Muut sijoitukset	-	-
Sijoituslajeille kohdistamattomat tuotot, kulut ja liikekulut ¹⁾	-478	-508
Arvonmuutokset kirjanpidossa ²⁾	10 349	13 326
Osakkeet ja osuudet	8 637	10 216
Joukkovelkakirjalainat	2 899	567
Kiinteistösijoitukset	-1 187	2 544
Muut sijoitukset	-	-
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvo	25 996	26 618
Arvostuserojen muutos ³⁾	8 591	6 418
Osakkeet ja osuudet	7 855	7 013
Joukkovelkakirjalainat	25	3 477
Kiinteistösijoitukset	711	-4 071
Muut sijoitukset	-	-
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvo	34 587	33 036
Vastuuvelan tuottovaatimus	-25 332	-20 220
Sijoitustoiminnan kirjanpidollinen tulos	664	6 397
Sijoitustoiminnan tulos käyvin arvo	9 255	12 816

1) Sisältää sellaiset tuloslaskelman korkoerät, joita ei kirjata sijoitustoiminnan tuottoihin.

2) Myyntivoitot ja tappiot sekä muut kirjanpidon arvonmuutokset.

3) Taseen ulkopuoliset arvonmuutokset.

ELÄKEKASSAN SIJOITUKSET

Eläkekassan sijoitusten käyvin arvoon laskettu nettotuotto oli 5,9 (5,8) prosenttia. Kokonaistulos on tyydyttävällä tasolla verrattuna muihin TyEL-laitoksiin vaikkakin keskiarvosta jäätin jonkin verran. Toisaalta sijoituksiin liittyvä volatiliteetti eli riski oli pienempi kuin TyEL-laitosten keskiarvo. Parhaiten tuottivat osake- ja pääomasijoitukset. Eri omaisuuslajien tuotot on koottu oikeeseen taulukkoon ja sen jälkeiseen tekstiin.

KIINTEISTÖT

Eläkekassan suorat kiinteistösijoitukset ja sijoitukset HYPO-konseptin mukaisesti asuntotontteihin tuottivat kohtalaisesti vuonna 2017. Asuntojen vuokrauksessa vuosi oli edellisvuotta parempi. Toimisto- ja liiketilojen käyttöaste säilyi markkinatilanteeseen nähden yhä hyvänä, sillä ainoastaan yksittäisiä liike- ja toimistotiloja oli tyhjänä.

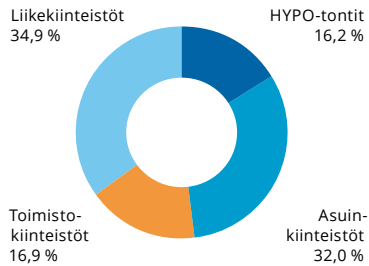
Sijoitukset kiinteistörahastoihin kärsivät vuonna 2017 muutamien rahastoihin kohdistuneista kiinteistökohteiden arvostusten alaskirjauksista.

Uutena kohteena hankittiin 40 % osuus Oulun Limingantulliin valmistuneesta toimistorakennuksesta, joka valmistui vuoden 2017 syksyllä. Muina sijoittajina kohteessa ovat Yleisradion Eläkesäätiö, Sähkö-Polar Oy sekä Movitek Oy. Pasilan vuokratilakohteen rakennusurakka on edistynyt hyvin ja kohde valmistuu näillä näkymin etuajassa kesällä 2018. Pasilan HYPO-vuokratontti järjesteltiin uudelleen kahdeksi erilliseksi tontiksi, joista toisen osalta rakentaja lunasti tontin itselleen. Samoin rakennusliike lunasti itselleen rakennusvaiheessa Espoon Piispankylässä sijaitsevan Espoon Pinovan tontin. Lunastus tehtiin koska kohde myyntiin kiinteistörahastolle.

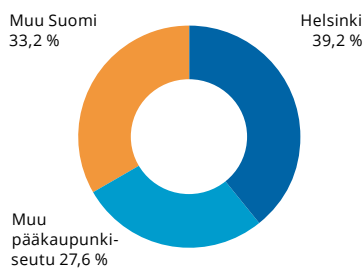
Kiinteistösijoitusten osuus sijoitussalkusta oli vuoden lopussa 23,7 (24,8) prosenttia ja tuotto oli 4,3 (5,1) prosenttia. Tuottoa alensivat alaskirjaukset kiinteistörahastoissa.

Suorien kiinteistösijoitusten osuus kiinteistöallokaatiosta oli 50,1 (51,9) prosenttia ja listaamattomien kiinteistörahastojen 49,9 (48,1) prosenttia. HYPO-konseptin mukaisesti vuokrattaviin asuin-kerrostalotontteihin ja samalla periaatteella toimivaan Suomen Osatontti Ky -rahastoihin sekä Suomen Asunnot ja Tontit Ky -rahastoon tehtyjen

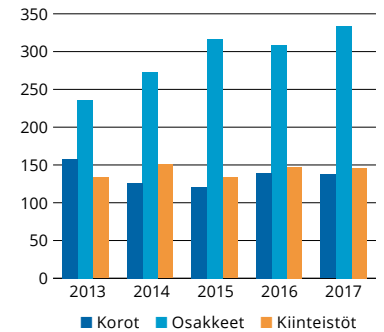
KIINTEISTÖKANTA KÄYTTÖTARKOITUKSITTAIN
31.12.2017
Suorat omistukset yhteensä 73,4 milj. €

KIINTEISTÖKANTA ALUEITTAIN
31.12.2017
Suorat omistukset yhteensä 73,4 milj. €

SIIJOITUKSET KÄYVIN ARVAIN
2013–2017 (milj. €)

sijoitusten osuus oli merkittävä eli 22,7 (30,8) prosenttia eläkekassan koko kiinteistöomaisuudesta.

LAINAT

Lainoja oli toimintavuoden päättyessä 4,2 (5,8) miljoonaa euroa. Lainoista 2,4 (3,9) miljoonaa oli eläkekassan omistamille asunto- ja kiinteistöyhtiöille myönnettyjä lainoja. Asuntoyhtiöille ja kiinteistöyhtiöille myönnettyjen lainojen osuus on otettu huomioon kiinteistösijoituksissa, joten näiden lainojen osuutta eikä tuottoa kassan sijoitusomaisuudesta ei ole laskettu erikseen.

Muita lainoja on kuusi kappaletta yhteensä 1,8 (1,8) miljoonaa euroa, jotka on annettu eläkekassan osaomistamille kiinteistörahastoille.

KORKOSIIJOITUKSET

Korkosijoitusten osuus koko sijoitusomaisuudesta oli vuoden lopussa 22,3 (23,4) prosenttia jakaantuen siten, että lainasaamisten osuus oli 0,3 (0,3), joukkovelkakirjalainojen 15,7 (15,4) ja muiden rahoitusmarkkinavälineiden ja talletusten osuus oli 6,3 (7,7) prosenttia. Joukkovelkakirjasijoitusten tuotto oli 4,8 (6,9) ja lainasaamisten 8,0 (8,0) prosenttia.

OSAKESIIJOITUKSET

Osakesijoitusten osuus sijoitussalkussa oli vuoden lopussa 44,3 (40,4) prosenttia. Noteerattujen osakesijoitusten osuus osakesalkusta oli 35,4 (32,5), pääomasijoitusten 8,7 (7,8) ja noteeraamattomien osakkeiden 0,2 (0,2) prosenttia. Noteerattujen osakkeiden tuotto oli 10,2 (7,6) prosenttia. Pääomasijoitusten tuotto oli 8,0 (10,9)

prosenttia. Noteeraamattomien osakesijoitusten tuotto oli 1,9 (2,5) prosenttia.

MUUT SIIJOITUKSET

Muihin sijoituksiin on luettu absoluuttisen tuoton rahastosijoitukset ja hyödykesijoitukset. Absoluuttisten sijoitusten osuus sijoitussalkusta oli 9,1 (10,7) ja hyödykesijoitusten 0,7 (0,7) prosenttia. Absoluuttisten sijoitusten tuotto oli 1,7 (1,4) ja hyödykesijoitusten 1,4 (5,2) prosenttia.

VAKAVARAISSUUS

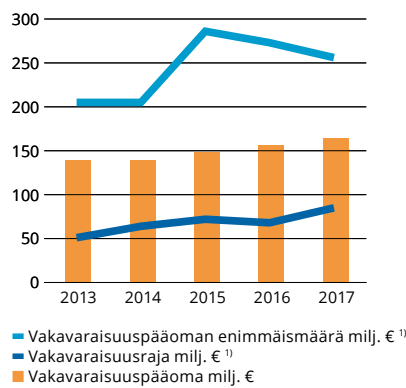
Vakavaraisuusrajan laskentaa koskeva lainsäädäntö muuttui 1.1.2017 alkaen, jolloin eläkelaitosten vakavaraisuusasteen raportointitapa samalla uudistui ja erillisestä katesäännöstöstä luovuttiin. Aiemmin vakavaraisuusaste ilmoitettiin vakavaraisuuspääoman ja vastuuvelan suhteena. Uuden käytännön mukaan vakavaraisuusaste on vakavaraisuuspääoman ja vastuuvelan suhde lisättynä sadalla prosentilla ja aikaisemmat vertailuvuodet on muutettu vastaamaan uutta esitystapaa. Vakavaraisuusaste oli 136,2 (135,1) prosenttia. Vakavaraisuusaseman laskenta on myös muuttunut vuoden 2017 alussa, joten edeltävät vuodet eivät ole vertailukelpoisia. Vakavaraisuuspääoma oli 1,9 (2,3) kertainen verrattuna riskijakauman edellyttämään vakavaraisuusrajaan. Vakavaraisuuspääoma oli yhteensä 165,3 (156,3) miljoonaa euroa, josta lisävakuutusvastuuta oli 74,9 (65,9), positiiviset arvostuserot 86,3 (77,7) miljoonaa euroa ja omaa pääomaa 4,1

(4,1) miljoonaa euroa. Lisämaksuvelvollisuuteen perustuvaa erää ei ole otettu käyttöön. Lisävakuutusvastuu toimii sijoitustoiminnan riskipuskurina siten, että hyvinä vuosina sitä pyritään kasvattamaan ja huonoina vuosina sitä voidaan purkaa sijoitustoiminnan tappioiden peittämiseen.

Toisena sijoitustoiminnan puskurina toimii osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu,

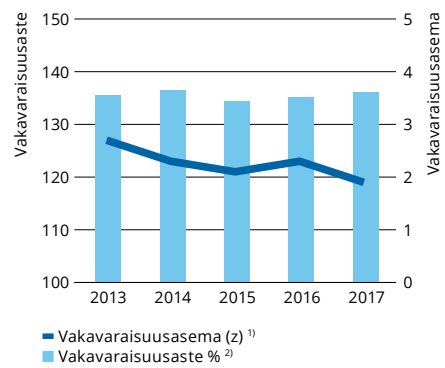
mikä puskuroi osittain osaketuottojen vaihtelua ja on sidottu eläkelaitosten keskimääräiseen noteerattujen osakkeiden tuottoon. Vuoden 2017 alussa sen painoa kasvatettiin 10 prosentista 15 prosenttiin ja sen paino kasvaa vielä 20 prosenttiin ensi vuoden alusta lukien. Muutoksen seurauksena osakekurssien vaihtelun vaikutus vastuovelkaan kasvaa.

VAKAVARAISUUSPÄÄOMA JA -RAJAT
(milj. €)

- 1) Laskenta muuttunut vakavaraisuusuudistuksessa 1.1.2017. Vuotta 2017 edeltävät tiedot eivät ole vertailukelpoisia.
- 2) Vakavaraisuusuudistuksessa 1.1.2017 voimaan tulleen laskutavan mukaisesti. Aiemmin voimassa olleen laskutavan mukainen vakavaraisuusaste oli 100 prosenttiyksikköä tässä ilmoitettua pienempi.

VAKAVARAISUUSASTE JA -ASEMA
(%)

TILINPÄÄTÖSKÄSITTEITÄ

ARVOSTUSERO on omaisuuden käyvän arvon ja kirjanpitoarvon välinen ero.

KOKONAISHOITOKULUT sisältävät tuloslaskelmalla olevat hoitokulut ja sijoitustoiminnan hoitokulut.

KORVAUSVASTUU on jo sattuneista eläketapauksista tulevaisuudessa maksettavaksi tulevien menojen tilinpäätökseen kirjattu arvio.

LIIKEVAIHTO on vakuutusmaksutulo lisättyinä sijoitustoiminnan nettotuotolla ja muilla tuotoilla.

LISÄVAKUUTUSVASTUU on vakavaraisuuspääomaan luettava vastuuvelan osa, jolla tasoitetaan sijoitusten arvojen vaihtelujen vaikutuksia.

OSAKETUOTTOSIDONNAINEN LISÄVAKUUTUSVASTUU on järjestelmän kollektiivinen puskurirahasto, jolla varaudutaan lisääntyneeseen sijoitusriskiin ja josta sovitun ylärajan ylittävä osa siirretään vanhuuseläkevastuusiin. Osaketuottosidonnaisen lisävakuutusvastuun määrä riippuu osakesijoitusten keskimääräisestä tuotosta.

SJOITUSTOIMINNAN TULOS käyvin arvoin saadaan, kun sijoitustoiminnan nettotuotoista ja arvostuserojen muutoksesta vähennetään vastuuvelan tuottovaatimus.

VAKAVARAISUUSPÄÄOMA koostuu omasta pääomasta, positiivisista arvostuseroista ja lisävakuutusvastuusta. Vakavaraisuuspääomalla tasataan sijoitustoiminnan riskejä.

VAKAVARAISUUSRAJA lasketaan sijoitusten ja vakuutustoiminnan riskien perusteella. Laskennassa huomioidaan kaikki yksittäisiin sijoituksiin kohdistuvat riskit sekä riskien hajauttamisesta saatava hajautushyöty. Vakavaraisuusraja lasketaan prosenttina vakavaraisuusrajan laskennassa käytetystä vastuuvelasta.

VAKUUTUSMAKSUVASTUU on tulevaisuudessa odotettavissa olevista eläketapauksista aiheutuvien menojen laskennallinen pääoma-arvo vähennettynä odotettavissa olevien tulojen pääoma-arvolla. Vakuutusmaksuvastuuseen sisältyy myös lisävakuutusvastuu. Vuodesta 2007 alkaen vakuutusmaksuvastuuseen on sisällynyt osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu.

VAKUUTUSTEKNINEN VASTUUVELKA jakautuu vakuutusmaksuvastuuseen ja korvausvastuuseen. Vastuuvelka on laskettu sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien laskuperusteiden mukaisesti.

VASTUUNJAKOKORVAUKSET määrittelevät eläkekassan osuuden yhteisesti kustannettavista eläkkeistä.

VASTUUVELAN TUOTTOVAATIMUS on taseen vastattavissa olevalle vastuuvelalle asetettu tuottovaatimus, joka muodostuu eläkevastuun laskeamisessa käytettävästä rahastokorosta, eläkevastuun täydennyskertoimesta ja osaketuottokertoimesta.

TASE

(1 000 €)	31.12.2017	31.12.2016
VASTAAVAA		
Aineettomat hyödykkeet		
Sijoitukset		
Kiinteistösijoitukset		
Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet	66 544	67 895
Lainasaamiset omilta kiinteistöyrityksiltä	2 365	3 907
Kiinteistösijoitukset yhteensä	68 910	71 802
Muut sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	420 826	398 744
Rahoitusmarkkinavälineet	14 846	12 890
Muut lainasaamiset	1 844	1 844
Talletukset	3 018	5 004
Muut sijoitukset yhteensä	440 533	418 482
Sijoitukset yhteensä	509 443	490 283
Saamiset		
Muut saamiset	302	398
Muu omaisuus		
Aineelliset hyödykkeet		
Koneet ja kalusto	69	58
Rahat ja pankkisaamiset	11 086	10 816
Muu omaisuus	10 720	17 076
Muu omaisuus yhteensä	21 875	27 949
Siirtosaamiset	8 729	9 915
VASTAAVAA YHTEENSÄ	540 349	528 546
VASTATTAVAA		
Oma pääoma		
Vararahasto	823	823
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	3 280	3 280
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	0
Oma pääoma yhteensä	4 103	4 103
Vakuutustekninen vastuuelka		
Lakisääteiset eläkkeet		
Vakuutusmaksuvastuu	229 068	222 741
Korvausvastuu	227 976	230 710
Lisävakuutusvastuu	74 908	65 875
Lakisääteisten eläkkeiden vastuuelka yhteensä	531 952	519 326
Vakuutustekninen vastuuelka yhteensä	531 952	519 326
Velat		
Muut velat	3 002	3 920
Siirtovelat	1 293	1 196
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	540 349	528 546

TULOSLASKELMA

(1 000 €)	1.1. – 31.12.2017	1.1. – 31.12.2016
VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA		
Vakuutusmaksutulo		
Lakisääteisten eläkkeiden kannatusmaksut	71 928	69 270
Vakuutusmaksutulo yhteensä	71 928	69 270
Sijoitustoiminnan tuotot	32 961	35 378
Korvauskulut		
Lakisääteisten eläkkeiden maksetut korvaukset	-83 386	-74 946
Lakisääteisten eläkkeiden korvausvastuun muutos	2 734	-24 154
Korvauskulut yhteensä	-80 652	-99 100
Vakuutusmaksuvastuun muutos		
Lakisääteiset eläkkeet	-15 359	5 138
Vakuutusmaksuvastuun muutos yhteensä	-15 359	5 138
Hoitokulut	-1 912	-1 925
Sijoitustoiminnan kulut	-6 965	-8 761
Vakuutustekninen tulos	0	0
MUU KUIN VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA		
Muut kulut	0	0
Ylijäämä (alijäämä) varsinaisesta toiminnasta	0	0
Tuloverot		
Tilikauden ja aikaisempien tilikausien verot	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	0

TULOSLASKELMAN LIITETIEDOT

(1 000 €)	1.1. – 31.12.2017	1.1. – 31.12.2016
Lakisääteisten eläkkeiden vakuutusmaksutulo		
TyEL:n mukainen		
Työntekijän osuus	14 200	13 184
Työnantajan osuus	39 306	39 121
TyEL:n mukainen yhteensä	53 506	52 305
YEL:n mukainen	18 422	16 965
Yhteensä	71 928	69 270
Vakuutusmaksuvastuun muutos		
Lakisääteiset eläkkeet		
TyEL	-15 383	5 168
YEL	24	-30
Yhteensä	-15 359	5 138
Korvauskulut		
Lakisääteiset eläkkeet		
Maksetut eläkkeet		
TyEL	-62 827	-60 857
YEL	-27 651	-25 893
Maksetut eläkkeet yhteensä	-90 478	-86 750
Vastuunjakokorvaukset		
TyEL	2 985	8 694
YEL	5 821	3 773
Vastuunjakokorvaukset yhteensä	8 806	12 467
Osuus työttömyysvakuutusrahaston vakuutusmaksusta ja palkattomien aikojen perusteelle karttuneiden eläkeosien kustannustenjaosta	1 916	2 155
VEKL:n valtion korvaus	38	12
YEL:n valtion osuus	-3 142	-2 391
	-1 188	-223
Muut korvaukset	-468	-388
Työkyvyn ylläpitotoiminnon hoitokulut	-58	-52
Lakisääteiset eläkkeet yhteensä	-83 386	-74 946
Korvauskulut yhteensä (maksetut korvaukset)	-83 386	-74 946
Hoitokulut		
Palkat ja palkkiot		
Hallituksen jäsenten palkat ja palkkiot	-50	-50
Muut palkat	-489	-476
Yhteensä	-539	-525
Eläkekulut	-108	-110
Muut henkilösivukulut	-17	-83
Lakisääteiset maksut	-169	-166
ATK-palvelut	-448	-455
Muut hoitokulut	-631	-586
Yhteensä	-1 912	-1 925

(1 000 €)	1.1. – 31.12.2017	1.1. – 31.12.2016
Lakisääteiset maksut		
ETK:n kustannusosuus	-139	-140
Oikeushallintomaksu	-17	-14
Finanssivalvonnan valvontamaksu	-13	-10
Muut erät	-1	-1
Yhteensä	-169	-166
Tilintarkastajan palkkiot		
Tilintarkastuspalkkiot	-20	-19
Muut palkkiot	0	0
Yhteensä	-20	-19

TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET

KONSERNITILINPÄÄTÖS

Eläkekassa muodostaa omistamiensa asunto- ja kiinteistöyhtiöiden kanssa kirjanpitolain tarkoittaman konsernin. Eläkekassan omistamalla asunto- ja kiinteistöyhtiöillä ei ole konsernin ulkopuolista velkaa. Konsernitilinpäätöstä ei ole laadittu, koska Eläkekassa ei harjoita kirjanpitolain tarkoittamaa liiketoimintaa eivätkä kiinteistöyhtiöt ole yksittäin tai yhteisvaikutukseltaan olennaisia oikean ja riittävän kuvan saamiseksi Eläkekassasta.

ARVOSTUSPERIAATTEET

Kiinteistösijoitukset on kirjattu hankintahintaan tai sitä alempaan käypään arvoon tai kaupan esisopimuksessa sovittuun kauppahintaan. Kiinteistöjen ja kiinteistöosakkeiden käyvät arvot on määritelty kohteittain Finanssivalvonnan edellyttämällä tavalla perustuen kassan omien asiantuntijoiden sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoihin. Aikaisemmin tehdyt arvonalennukset palautetaan tulosvaikutteisesti hankintamenuon, jos niiden arvo on pysyvästi alkupeleistä hankintamenuon suurempi. Kiinteistö-sijoitusten käypä arvo arvioidaan vuosittain ja vuoden 2017 tilinpäätöksessä ei ole tehty arvonorotuksia eikä arvonalennuksia.

Osakkeet ja osuudet on kirjattu taseessa hankintamenuon tai sitä alempaan käypään arvoon. Osakkeista ja osuuksista aikaisemmin tehdyt

arvonalennukset on palautettu tulosvaikutteisesti hankintamenuon käyvän arvon nousua vastaavalta osalta, kuitenkin niin, ettei alkuperäinen hankintahinta ole ylittynyt. Noteerattujen arvopapereiden käypinä arvoina on käytetty tilinpäätöspäivän viimeistä saatavilla olevaa ostokursia. Sijoitusrahasto-osuuksien käypänä arvona on käytetty viimeisintä saatavissa ollutta hallintoyhtiön laskemaa rahasto-osuuden arvoa tai sen puuttuessa hankintamenuon. Muiden osakkeiden ja osuuksien käypänä arvona on käytetty hankintahintaa tai todennäköistä käypää arvoa. Sijoitusarvopapereiden myyntivoittojen ja -tappioiden laskennassa on käytetty keskihintamenuon.

Rahoitusmarkkinavälineet on kirjattu taseeseen hankintamenuon tai tätä alemman todennäköisen arvon määräisenä, jota on oikaistu hankintamenuon ja nimellisarvon erotuksen jaksotuksella. Jaksotus on kirjattu korkotuottojen vähennykseksi tai lisäykseksi rahoitusmarkkinavälineen juoksuaikana. Hankintamenuon kirjattu jaksotusten määrä on ilmoitettu taseen liitetiedoissa. Korkotason vaihtelusta johtuvat arvomuutokset on huomioitu.

Vakuutusmaksusaamiset, lainasaamiset, muut saamiset ja talletukset on arvostettu nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

Hallituksen jäsenet vasemmalta alkaen: Tuula Kiiskinen, Katja Tanskanen, Anders Karlsson, Soili Rikkinen, Tommi Saarelainen ja Jaana Meklin.

TILINPÄÄTÖKSEN JA TOIMINTA-KERTOMUKSEN ALLEKIRJOITUKSET

Helsinki 14. maaliskuuta 2018

Anders Karlsson
Hallituksen puheenjohtaja

Tuula Kiiskinen

Tommi Saarelainen

Jaana Meklin

Soili Rikkinen

Katja Tanskanen

Hannu Hokka
Toimitusjohtaja

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Helsinki 28. maaliskuuta 2018

PricewaterhouseCoopers Oy
Tilintarkastusyhteisö

Juha Wahlroos
KHT

TILINTARKASTUSKERTOMUS

Apteekkien Eläkekassan kassan kokoukselle

TILINPÄÄTÖKSEN TILINTARKASTUS

LAUSUNTO

Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan eläkekassan toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset.

Tilintarkastuksen kohde

Olemme tilintarkastaneet Apteekkien Eläkekassan (y-tunnus 0116361-0) tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2017. Tilinpäätös sisältää taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja liitetiedot.

LAUSUNNON PERUSTELUT

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiämme kuvataan tarkemmin kohdassa Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntonne perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Riippumattomuus

Olemme riippumattomia eläkekassasta niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme.

TILINPÄÄTÖSTÄ KOSKEVAT HALLITUKSEN VELVOLLISUUDET

Hallitus vastaa tilinpäätöksen laatimisesta siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Hallitus vastaa myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä.

Hallitus on tilinpäätöstä laatiessaan velvollinen arvioimaan eläkekassan kykyä jatkaa toimin-

taansa ja soveltuvissa tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos eläkekassa aiotaan purkaa tai sen toiminta lakauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Hallituksen on huolehdittava, että eläkekassalla on kassan toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden riittävä sisäinen valvonta ja riittävät riskienhallintajärjestelmät.

TILINTARKASTAJAN VELVOLLISUUDET

TILINPÄÄTÖKSEN TILINTARKASTUKSESSA

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntonne. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

— tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisyyden riskit, suunnittelemme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankimme lausuntonne perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.

- muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon eläkekassan sisäisen valvonnan tehokkuudesta.
- arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.
- teemme johtopäätöksen siitä, onko hallituksen ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä eläkekassan kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomukseemme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntonamme. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei eläkekassa pysty jatkamaan toimintaansa.
- arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimia ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.

Kommunikoimme hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnitellusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

MUUT RAPORTOINTIVELVOITTEET

MUU INFORMAATIO

Hallitus vastaa muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomukseen sisältyvän informaation.

Tilinpäätöstä koskeva lausuntonamme ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea toimintakertomukseen sisältyvä informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko toimintakertomukseen sisältyvä informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastusta suoritettaessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia ja että toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme suorittamamme työn perusteella johtopäätöksen, että toimintakertomukseen sisältyvässä informaatiossa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

MUUT LAKIIN PERUSTUVAT LAUSUNNOT

Velvollisuutenamme on antaa suorittamamme tilintarkastuksen perusteella lausunto sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (1353/2006) 2 §:n edellyttämistä seikoista.

Hallitus vastaa siitä, että eläkekassan tilinpäätöksessä tehdyt arvonmuutokset ovat asianmukaisesti perusteltuja.

Lausuntonamme esitämme, että eläkekassan tilinpäätöksessä tehdyt arvonmuutokset ovat asianmukaisesti perusteltuja.

Helsingissä 28.3.2018

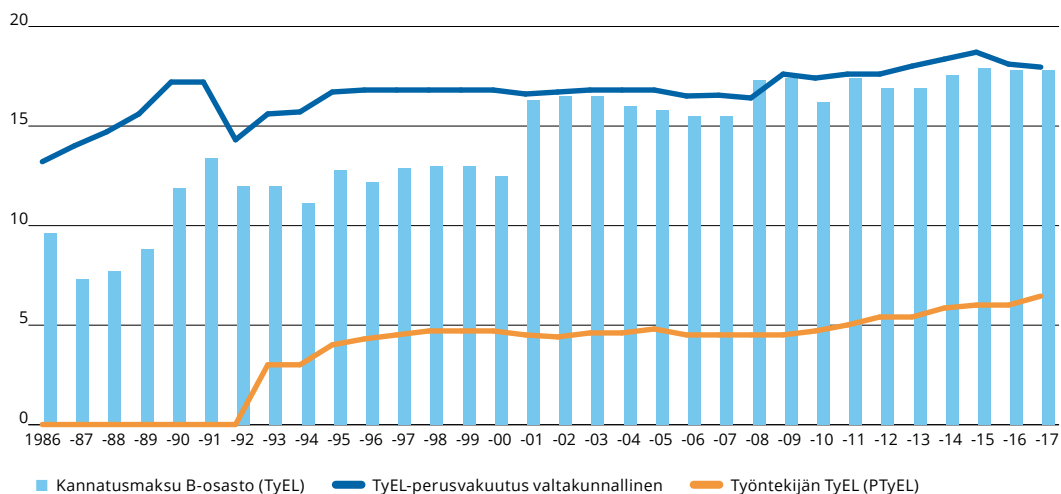
PricewaterhouseCoopers Oy
Tilintarkastusyhteisö

Juha Wahlroos
KHT

VERTAILULUKUJA VUOSILTA 2000–2017 JA 1986–2017

TUOTOT, MAKSETUT ELÄKKEET JA TASE 1 000 €					
Vuosi	Vakuutusmaksu- tulo	Sijoitustoiminnan nettotuotto	Tuotot yhteensä	Maksetut eläkkeet	Taseen loppusumma
2000	32 327,1	18 438,1	50 765,2	32 600,4	227 262,2
2001	35 352,2	2 913,1	38 265,2	35 312,9	234 381,7
2002	37 663,5	5 045,9	42 709,4	37 695,9	242 993,7
2003	40 320,3	16 877,9	57 198,2	39 892,5	261 943,1
2004	41 560,4	18 398,1	59 958,5	42 253,8	283 287,0
2005	45 066,0	23 601,5	68 667,5	44 842,1	311 922,6
2006	45 530,4	26 184,0	71 714,3	47 027,0	342 232,6
2007	49 036,9	36 367,3	85 404,2	49 919,1	380 908,7
2008	55 144,9	-45 118,5	10 026,4	53 970,5	339 932,6
2009	58 400,9	23 441,8	81 842,7	59 579,2	366 813,8
2010	58 263,3	22 169,4	80 432,7	62 871,6	400 992,3
2011	62 901,4	16 638,5	79 539,9	67 374,2	416 139,9
2012	62 667,8	30 772,0	93 439,8	73 299,6	444 739,5
2013	65 020,0	30 997,2	96 017,2	77 915,4	475 440,6
2014	68 210,6	23 103,5	91 314,0	81 743,5	488 497,8
2015	69 948,3	24 551,4	94 499,7	84 104,1	507 950,1
2016	69 269,6	26 617,7	95 887,3	87 137,3	528 546,1
2017	71 927,6	25 996,1	97 923,7	90 946,2	540 349,3

VAKUUTUSMAKSUPROSENTEJA

APTEEKKIEN ELÄKEKASSA

Kalevankatu 13, 00100 HELSINKI
Puhelin (09) 6126 270
Faksi (09) 6126 2710
www.aekassa.fi